

A pszichedelikus szerek reneszánsza

A hatvanas évek eüenkulturális közegében azt remélték, a pszichedelikus szerek nemcsak a tudatot, de a világ társadalmi és politikai szerkezetét is megváltoztatják. Az utóbbi években a varázsdrogok iránti érdeklődés felélénkült, de az árbóckosárban már nem Timothy Leary, hanem befektetők, pszichiáterek és médiaszemélyiségek csücsülnek.

élményéről. A drogok ellen folytatott háborúban lassan ideje lesz visszavonulót fújni.

Bélyeg a múltból

<https://magyarnarancs.hu/lelek/majom-a-biciklin-251655>

Csabai Máté 2022. augusztus 24.

Csaknem egy évtizede zajlik a pszichedelikus reneszánsz. Miközben itthon még lazán megkapja a narkós billogot, akinél morzsányi marihuánát találnak, a tengerentúlon a világ leggazdagabb embere hatalmas rakétát slukkolgat, az egyetemek egymással versenyezve állítják fel pszichedelikus kutatóközpontjaikat, és szinte alig akad celebritás a szórakoztatóiparban, aki ne számolt volna be LSD-vel, ayahuascával vagy gombával szerzett, sorsfordító

Albert Hofmann svájci kémikus 1943. április 16-án véletlenül elfogyasztott egy keveset az LSD-25 elnevezésű vegyületből, az anyarozsból kivont huszonötödik lizergamidből, amely öt évvel korábban vélt analeptikus hatása miatt keltette fel a figyelmét. Különös, álomszerű érzés szállta meg, pár nap múlva már komolyabb dózissal kísérletezett magán. Április 19-én a legnagyobb körültekintéssel, kis vízzel vegyítve 250 mikrogrammot fogyasztott a szerből, negyven perc elteltével azután szédülés, szorongás fogta el, a színek és a formák eltorzultak a szeme előtt, nevetnie kellett, és meglepte, hogy nagy nehézségek árán képes csak az írásra. Arra kérte a segédjét, hogy kísérje haza biciklivel, otthon pedig tejet kívánt. Amikor a szomszédasszony hozott neki egy csuporral, boszorkánynak nézte a nőt, s már-már azt hitte, megőrül; orvost hívatott, de mire az orvos megérkezett, az utazás kritikus részén túllendülve megnyugodott. Ez volt a Bicycle Day.

A Sandoz gyógyszergyár, ahol Hofmann dolgozott, felfigyelt a hallucinogén szerre, és kutatói tapasztalatokért cserébe szinte bárhová küldött a könnyen előállítható vegyületből. Egyetemek, kutatóközpontok és pszichiátriák mellett a CIA is érdeklődött iránta, a hírszerzők ugyanis rövid úton meggyőzték magukat, hogy igazságszérumot találtak, amely megkönnyíti a vallató tisztek munkáját. A szervezet nagy erővel kereste az LSD helyét a rendszerben. Vad ötleteik között szerepelt, hogy egy ellenséges város ivóvizébe csempésznek belőle, így egyetlen puskalövés nélkül elfoglalhatják. De mi van, ha a szovjetek hasonló módon már bele is nyúltak az amerikai vízkészletbe? A CIA berkein belül is csak szőkébb kör tudott a LSD-vel kapcsolatos kísérletekről, hogy titokban folyhassanak a céltudatosnak nem igazán mondható akciók. A hírszerzés tagjai, kutatva, hogy mit okoz a szer, ha az illető tudtán kívül fogyaszt belőle, egy átlagos munkanapon saját kollégáik kávéjába, teájába, a karácsonyi partikon pedig a puncsos tálba is juttattak egy-egy adagot. A pikáns történeteket Martin A. Lee és Bruce Shlain írta meg kimerítő részletességgel az Arid Dreams című könyvben, nem kifejejtve, hogy a CIA etikai normákat nem ismerő tesztjeinek hála jutott első adagjához Ken Kesey és Allen Ginsberg is.

A pszichedelikumok a hatvanas évek elején kerültek ki az utcára, miután a pszichiátria

területén már sokat ígérő szereknek bizonyultak. Timothy Leary és a később Ram Dass néven ismertté váló Richard Alpert, miután hónapokon át aciddal etették a diákjaikat, 1962-ben publikálták első tanulmányukat a témában; az egyetem vezetése sem ezt, sem azt nem díjazta, hogy publikációjukban a megfelelő szakzsargonok helyett a „dögös” és „szerelemmérnök” jelzőket használták. Egy évvel később Léaryt kirúgták, de szeme előtt már nagyobb célok lebegtek. Hozzálátott, hogy begerjessze az egész világot, első alanyait persze művészek közül választotta ki: többek között Wil-lem de Kooning és Franz Kline festőművészek, Dizzy Gillespie és Thelonious Monk jazz-zenészek, Ginsberg és párja, Peter Orlovsky, de még Jack Kerouac is megfordult a New York-i

irodájában. Néhány évvel később Learyt a nyugati parton már az LSD hírnökeként emlegették, Kesey varázslatos iskolabuszában pedig sokkal vadabb partik folytak. Ennek ellenére máig tartja magát az elképzelés, hogy a pszi-chedelikumokat Leary miatt kriminalizálták 1968-ban, három évvel később, Nixon elnöksége idején pedig különösen veszélyes kábítószernek nyilvánították.

Az Easy Rider vagy éppenséggel a Zabriskie Point bemutatásával, a Manson-gyilkosságok-kal, Richard Nixon megválasztásával, a Beatles felbomlásával, Janis Joplin és Jim Morrison halálával véget értek a hatvanas évek, és a szigorú drogtörvények betettek a mindaddig gyümölcsöző kutatómunkának. Pedig nem kis eredményekkel büszkélkedhettek a tudósok. Humphry Osmond már a negyvenes évek végén úgy gondolta, hogy a drog által előidézett megváltozott állapot alkalmas lehet a skizofrénia tanulmányozására és a traumák gyógyítására. Osmond 1951-ben a kanadai Saskatchewan tartományban található egyik elmeegógyintézet, a Weyburn igazgatóhelyettese lett. Kollégájával, Ábrám HofFerrel kétezer alkoholistának adott LSD-t, akiknek 40-45 százaléka kigyógyult, és nem is tért vissza szenvedélybetegségéhez. A brit Rónáid Sandison művészetterápiás elemekkel társította a Delysid néven árusított szer alkalmazását, és a saskatchewa-ni eredményekhez hasonlóan produkált: 21 páciensükből 14 jelentős, egy egész jó, hat mérsékelt javulást mutatott, két személyen nem javított csupán. A sikeren felbuzdulva 1954-ben az angliai Worcester közelében Sandison

megnyitotta a világ első pszichedelikus terápiára szakosodott klinikáját. A pszichiáterek alapvetően kétféle módon alkalmazták a drogot: a pszichedelikus terápia nagyobb adagot jelentett, a pszicholitikus terápia pedig kisebb, alkalomról alkalomra emelt dózisokat, klasszikus pszichoterápiás üléseken. Ebben az időszakban a lobotómia és az elektrosokk gyakran alkalmazott pszichiátriai gyógymódok voltak, és megesett, hogy az LSD-t is hasonló érzéketlenséggel alkalmazták a betegeken, (így történhetett, hogy 1999-ben mintegy 80 egykori páciens beperelte a brit egészségügyi hatóságot [NHS], amiért acidot adtak nekik, jóvátételt követelve az állítólagos traumákért. Az NHS végül peren kívül egyezett meg az áldozatokkal.)

A pszichiátriai szakma sokáig kémiailag előidézett pszichózisnak tartotta az LSD hatását. Humphry Osmond elsőként vetette fel, hogy a szer transzcendens élményt okozhat. Aldous Huxley jó barátja végül 1953-ban megalkotta a „pszichedelikus” kifejezést, amely a tudat manifestálását jelöli. A hetvenes évekre azonban úgy tűnt, hiába vetette reményeit az LSD-be egy egész nemzedék. A politikai célok nem teljesültek - „a tudattágítás Lyndon B. Johnsonnal együtt távozott”, írta Hunter S. Thompson a hippikommunák szétestek. Leary egykori munkatársa, Ram Dass Indiába utazott, s nem telt egy-másfél évtized, a New Age, leszakadva

egykori gyökereiről, vallási mindent-bele-le vessé főtt. Nem sok tudósnak volt türelme a pszichedelikus anyagokkal foglalkozni, de akinek mégis, az nem számíthatott támogatókra. A kilencvenes évek varázs-gombaguruja, Terence McKenna a „betépett majom” elmélettel borzolta a fősodorbeli tudósok kedélyét, és véget nem érő monológokban örök rendszerellenességét hangsúlyozva ufókról, párhuzamos dimenziókról és alternatív, mágikus kultúrtörténetéről beszélt. A nyolcvanas években sok egykori hippit találta meg életterét a fejlődő számítástechnikában, és az elveszített társadalmi tér helyett a virtualitást jelölte ki magának a szabadság földjeként. A cuccok csak a kultúrának adtak üzemanyagot, a tudománynak alig.

A feltaláló visszatér

Albert Hofmann századik születésnapját nagyszabású szimpóziummal ünnepelték Genfben 2006 januárjában. A kémikus, aki „problémás gyerekének” nevezte az LSD-t, a francia határ mellett, természetközeli házban élt, és megvolt a véleménye a modern világról: „Az ember felszáll a Holdra, de nem tudja, hogyan nézzen fel a csillagos égre” - nyilatkozta. Ekkor már tudósok kis csapata lobbizott azért, hogy a pszichedelikus szerek kutatása újból megkezdődjék, és Hofmann még megérte, hogy Peter Gasser pszichoterapeuta vezetésével végstádiumos betegek LSD-t kaphassanak, akik ezután könnyebben megbirkóztak az elmúlás gondolatával.

Hofmann születésének centenáriuma után pár héttel az amerikai legfelsőbb bíróság engedélyezte az UDV, egy kis vallási közösség számára a DMT-tartalmú ayahuascafőzet fogyasztását. (Az amerikai őslakosok az 1993. évi vallástörvény értelmében már korábban fogyaszthattak a meszkalintartalmú peyotéből.) Ugyancsak 2006-ban jelent meg Roland Griffiths mérőföldkövet jelentő publikációja a pszi-locibin misztikus hatásáról, amely kontrollcsoportos felméréssel mutatta be a pszichedelikum lelki hatását. Griffiths munkája persze épp azért kelthetett feltűnést, mert az akkor hatvanéves idegtudósnak nem volt köze a hippikhez. Mintha csak jelre vártak volna, úgy jelentek meg a színen az évtizedekig árnyékban működő pszichonauták, Bob Jesse, Bili Ri-chards és Rick Dobiin, akik elővették a hatvanas években félbemaradt projekteket. James Fadiman 2011-ben megjelent *The Psychedelic Explorer's Guide* című könyve nyomán a Szilícium-völgyben, majd az amerikai progresszív értelmiség körében divattá vált a mikrodózi-sok használata. A triphez szükséges LSD-ada-gok tizede, huszada segít a hangulatingadozásokon, valamint növeli a produktivitást és a kreativitást. Deckle Edge öt évvel ezelőtt megjelent *A Really Good Day* című könyvében arról is beszámolt, hogyan gyógyult ki a depresszióból a háromnaponta elfogyasztott 5-10 mikrogrammoknak köszönhetően.

Az utóbbi években hetente jelentek meg örömhírek a pszichedelikumok kutatásával kapcsolatosan. A drogok ellen hirdetett háború okait is tisztábban látjuk: nem, dehogyan okoz torzulást az ember kromoszómáiban, nem születik tőle deformált gyerek, és nem tudni olyanról sem, akinek húsz év után flash-backje volt egyetlen LSD-triptől. Nem csak az add, de az ayahuascafőzet és az iboga is a kutatások középpontjába került. A népszerű gasztroblogger, Michael Pollan *How to Change Your Mind* című könyve 2018-ban bestseller lett, s az idén Netflix-dokusorozat is készült belőle. A legnépszerűbb streamingplatformon egyébként szinte minden évben megjelent egy-egy film a témában (*Have a Good Trip*, *The Sunshine Makers*, *Fantastic Fungi*). A pszichedelikumokban tegnap még ellenséget, ma már üzletet lát Amerika.

Elon Musk, aki élő adásban füvezett Joe Rogan podcaststúdiójában, kifejtette, hogy a pszichedelikus szerek pár éven belül alapvető szerepet kapnak a gyógyításban. Az üzletágba nemcsak ő, hanem Peter Thiel, Tim Ferris és Joby Pritzker is súlyos dollármilliókat fektetnek, és nyilvánvaló, hogy ezeket a pénzeket szeretnék hasznosulni látni. A Johns Hopkins Hospital 17 millió dolláros magánadományból állította fel kutató-központját, de hasonló nyílt a Yale-en, a University of Californián, a Berkeley-n és a Mount Sinai Health Systemen is. Ott még nem tartunk, mint 1963-ban, amikor a páciensek Bach-csellószviteket hallgatva trippeltek Ti-mothy Leary patikatisztaságú New York-i rendelőjében, de abban biztosak lehetünk, hogy a cuccok hamarosan elárasztják a wellness-központokat és a pszichológusi rendelőket is. És jegyezzük meg büszkén, a téma szakértői között magyar név is akad, Máté Gáboré.

Ha a vezetékes vizet nem is dúsítják acid-dal, néha úgy tűnik, a popkultúrában a csapból is ez folyik. A legkülönbözőbb rendű és rangú hírességek beszélnek nyíltan a gombával, LSD-vel, ayahuascával szerzett tapasztalataikról. Steve Jobs fiatalkori „utazásainak” tulajdonította, hogy az Apple látnokibb és esztétikusabb termékévé vált, mint a Microsoft. Az előbujásoknak se szeri, se száma: Miley Cyrus és Lindsay Lohan, Sting és Father John Misty, Sarah Silvermann, A\$AP Rocky, Ben Stiller, Anthony Bourdain és Carrie Fisher... Már-már egyszerűbb összeszámolni azokat, akik még nem jöttek elő betépett sztorival. Amikor a 2004-ben elhunyt Francis Crick elárulta, hogy a DNS kettős spirálját egy LSD-trip közben vezette le, a világ még nem tudott mit kezdeni vele. A Spongya Bob átlátszó utalásait pedig nem értették a gyerekek.

A hírek szerint a Biden-kormányzat hamarosan szövetségi törvényben tenné lehetővé a pszichedelikumok alkalmazását, amivel nem is csak a demokrata szavazóknak kedveskednének. Az Egyesült Államok évtizedek óta ópiátválsággal küzd, a kilencvenes évek második felében a gyógyszerlobbi unszolására a

házi orvosok mind könnyebben és könnyebben írtak fel olyan pirulákat, mint az OxyContin, amely ugyan rövid távú alkalmazás esetén jó eredményeket mutatott, hosszú távon azonban függőséget okoz. Rengeteg páciens csúszott rá az ópiátartalmú fájdalomcsillapítókra, majd a fentanilokra és a heroinra, a drog okozta halálesetek és az öngyilkosságok miatt 2015-ben az országban csökkenni kezdett a várható élettartam. Mindeközben több kutatás is egybehangzóan bizonyította, hogy a mikrodózisban adagolt pszilocibin vagy LSD szintén fájdalomcsillapító hatással bír, viszont bizonyítottan nem addiktív. A pszichedelikus szerek az antidepresszánsokat is helyettesíthetik. A Natúré tavaly májusban közölt tanulmánya szerint az MDMA-t fogyasztó páciensek kétszeres eséllyel gyógyultak fel a poszttraumás stresszből (PTSD), mint a placebo csoport. A jelek szerint ezúttal a republikánusok is vevőkké válhatnak, a mentális betegségek ugyanis a veteránokat érintik leggyakrabban.

Fősodor lesz az ellenkultúrából

A pszichedelikus mozgalom újhulláma tudatosabb és óvatosabb, mint az elődök, és valljuk be, kicsit unalmasabb is. Bob Jesse egy interjúban figyelmeztetett rá, hogy nem célszerű a dolgot „rekreációs szernek” hívni, a pszichedelikus élmény ugyanis mélyebb és sorsfordítóbb lehet, mint egy szimpla wellness-szolgáltatás. A 90-es években Terence McKenna úgy fogalmazott, ezek a szerek nem azért illegálisak, mert az államigazgatás félt és óv minket, hanem azért, mert „ráébreszthetnek, hogy minden, amit megismertél, tévedés”. Utólag nyilvánvaló, hogy betiltásukra azért volt szükség, mert szétzilálták a kiüresedett, kommersz

társadalmat, és békepárti ideákat tápláltak a vietnami háború idején. „Nem a pszichedelikumok veszélyesek, hanem a gondolatok, amelyeket ébresztenek” -fogalmazott Terence testvére, Dennis. Amikor a pszichedelikus szereket a világ legnépszerűbb streamingszolgáltatója, milliárdosok és médiaszemélyiségek ajánlják, megfordul az ember fejében, hogy talán nem számolnak azok felforgató hatásával. Vajon újra felüti a fejét a gondolat, amit McKenna, Learyvel összhangban így fogalmazott meg: „A kultúra nem a barátod.” Hiszen a kultúra erőtlenné teszi az egyént, becsomagol, beskatulyáz és kollektív képzetekkel táplál. Most kiderül, hogy a pszichedelikumok témája még mindig olyan-e, mint a forró krumpli, vagy integráns részévé válik a társadalmunknak a tudattágítás. Mert azt érdemes megjegyezni, hogy ezek tudattágító drogok. És hogy legyen mit tágítani, ahhoz először tudatra van szükség.